

Beslut

Datum 2024-08-12

Dnr 2023:8101

Sida **1 (19)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av gymnasieskolans undervisning
om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer
vid Timrå gymnasium 1 i Timrå kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Timrå gymnasium 1 avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga gymnasiegemensamma ämnen på gymnasiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Timrå gymnasium 1 den 22 och 23 maj 2024. Besöket genomfördes av utredarna Ulf Pantzare och Marcus Rönnegård.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare i gymnasiegemensamma ämnen
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla skolorna som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut:

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Timrå gymnasium 1 i Timrå kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **låg utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- genomför en undervisning om kunskapsområdet som är återkommande och som är ett integrerat inslag under alla gymnasieår
- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersförtryck

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Timrå gymnasium 1 i Timrå kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **flera delar** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 14 februari 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8101) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i låg utsträckning utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande och aktuell undervisning visar att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer förekommer i ojämn grad under åren på gymnasiet. Undervisningen fångar sällan upp aktuella frågor knutna till kunskapsområdet, men breddar och fördjupar perspektiv genom att använda annan personal med kompetens inom kunskapsområdet.

Granskningen av ämnesintegrerad och fördjupande undervisning visar att det varierar i vilken omfattning kunskapsområdet återkommer i de gymnasiegemensamma ämnena, samt att lärarna sällan samverkar mellan ämnen.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna begränsade möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer utifrån kön och hedersproblematik. Vidare visar granskningen att undervisningen innehåller få inslag som ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier. Undervisningen ger eleverna möjligheter att öva upp förmågan att leva sig in i andra människors situation samt betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att undervisningen innehåller aktiva insatser för att främja ett öppet och tryggt klassrumsklimat, samt att lärarna synliggör vissa begränsande normer men utmanar inte dessa.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna tar hand om uttryck för intolerans bland eleverna och behandlar det inom ramen för undervisningen, samt att uttryck för intolerans problematiseras och blir en del i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna inte är delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande och aktuell undervisning

Kunskapsområdet återkommer i varierande grad i undervisningen under åren på gymnasiet

Granskningen visar att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer förekommer i ojämn grad under åren på gymnasiet. Särskilt gäller detta för elever på yrkesprogram.

I intervjuer med såväl elever som lärare och rektorn framkommer att det finns inslag som rör kunskapsområdet inom alla gymnasieår. Dock säger eleverna att undervisningen skiljer sig åt mellan programmen vad gäller i vilken utsträckning det sker. Eleverna på samhällsvetenskapsprogrammet uppger att de haft mest undervisning i år 2 och 3, men även något i år 1. Eleverna på naturvetenskapsprogrammet uppger att det varit mer utspritt över samtliga tre år. Intervjuade elever på yrkesprogram uppger att de främst haft undervisning i år 1 och något i år 2. Under år 2 och särskilt i år 3 har de främst haft undervisning i sina yrkesämnen. Lärarna uppger att undervisningen är utspridd över ett antal ämnen och att eleverna får undervisning i kunskapsområdet när de läser de aktuella kurserna. För elever på yrkesprogram innebär det att undervisningen sker främst under år 1, då de läser teoretiska ämnen.

Såväl lärare som elever ger exempel på att undervisningen tar upp frågor om hedersrelaterat våld och förtryck i kurserna naturkunskap, religion och samhällskunskap. Det varierar dock i vilken mån eleverna upplever att undervisningen om exempelvis hedersrelaterat våld och förtryck innebär att de lär sig något nytt, eller endast är en repetition av vad de lärt sig i grundskolan.

Enligt rektorn är det en väldigt ojämn fördelning vad gäller under vilka år eleverna får undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Det är avhängigt vilka program eleverna går på. Enligt rektorn är det dock sammantaget mest i år 1. Tanken med det initierade likvärdighetsarbetet är att skolan ska komma fram till en gemensam fördelning och rektorn uppger att de då ska kunna se progressionen för eleverna vad gäller kunskapsområdet under de tre åren.

Intervjuade lärare uppger att de försöker hålla undervisningen, inklusive läroböcker och presentationer aktuella. Eleverna uppger att det varierar i vilken mån de upplever att lärarnas undervisning är aktuell. Främst eleverna på samhällsvetenskapsprogrammet beskriver undervisningen som aktuell, medan eleverna på yrkesprogram anger få exempel på aktuell undervisning.

Undervisningen fångar sällan upp aktuella frågor knutna till kunskapsområdet

Granskningen visar att det händer att vardagshändelser eller aktuella samhällsfrågor med koppling till sexualitet, samtycke och relationer blir en del av undervisningen. Det är dock i ett fåtal ämnen och det är inte regelbundet och planerat.

I intervjuer med elever och lärare framkommer att undervisningen i exempelvis naturkunskap, religionskunskap, samhällskunskap, samt idrott och hälsa ibland fångar upp frågor med koppling till kunskapsområdet som eleverna möter på fritiden, i populärkulturen, på sociala medier, under skoldagen eller i andra sammanhang. Exempelvis har de pratat om och diskuterat män och kvinnors olika roller i idrott och kultur. Flera lärare och elever berättar också att aktuella frågor, exempelvis sådana som rör hedersrelaterat våld och förtryck, ofta är en del i kurser som inte är gymnasiegemensamma såsom kriminologi och sociologi. Lärarna uppger att det är svårt och blir mycket på eget ansvar att föra in kunskapsområdet. HBTQ-frågan är exempelvis svår och det ändras snabbt. Dessutom är det svårt att veta vad som riktigt ingår i kunskapsområdet och om man som lärare gör tillräckligt, säger en lärare.

Undervisningen breddar och fördjupar perspektiv genom att använda annan personal med kompetens inom kunskapsområdet

Granskningen visar att skolans elevhälsa eller externa aktörer är en del i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Såväl lärare som elever säger att skolans elevhälsa ibland är en del i undervisningen om kunskapsområdet. Eleverna på naturvetenskapsprogrammet har träffat skolsköterskan i biologiundervisningen. De fick då ställa förberedda frågor om vad de ville inom området sexualitet, samtycke och relationer. Eleverna på bland andra samhällsvetenskapsprogrammet, ekonomiprogrammet samt el- och energiprogrammet har under år 2 fått möta en transperson som berättat för

eleverna om sitt liv inom ramen för undervisningen i samhällskunskap. Efter föreläsningen fick eleverna diskutera innehållet i föreläsningen sinsemellan. Lärare och elever uppger att Amnesty årligen besöker skolan. Ibland lyfter organisationen personer som straffats för sin sexuella läggning eller övertygelse. I anslutning till presentationerna har eleverna fått introduktion i olika begrepp och efteråt har de fått beskriva hur de upplevt besöket.

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Det varierar i vilken omfattning kunskapsområdet återkommer i de gymnasiegemensamma ämnena

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är ett inslag inom olika gymnasiegemensamma ämnen på skolan. Det skiljer sig dock mellan olika program i vilken omfattning det förekommer.

I elev- och lärarintervjuer framkommer att det i viss mån skiljer sig åt mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program i vilken omfattning olika ämneslärare berör kunskapsområdet i sin undervisning. Av intervjuerna framgår att eleverna på yrkesprogrammen haft inslag om sexualitet, samtycke och relationer i ämnet naturkunskap, religionskunskap och samhällskunskap. Eleverna på de högskoleförberedande programmen har även haft inslag i de flesta övriga gymnasiegemensamma ämnen, samt mer omfattande undervisning i en del kurser som inte är gymnasiegemensamma såsom kriminologi och sociologi. Lärarna ger exempel på att kunskapsområdet ingår i olika gymnasiegemensamma ämnen, men att kunskapsområdet ofta ingår i sociologi, kriminologi och biologi, vilket eleverna på yrkesprogram inte får del av.

Intervjuade lärare berättar att mycket av samverkan inom kunskapsområdet mellan lärare ligger utanför ämnesundervisningen. Exempelvis sker det i form av introduktions- och temadagar för eleverna, som bland annat rör värdegrundsfrågor. Samverkan finns även inom respektive ämne, men sällan mellan ämnen. Lärarna uppger att det som begränsar mest är brist på planeringstid och uppdrag från rektorn. Lärarna säger att de vill samverka, men det är svårt att få till. Ett av få samverkansprojekt som framkommer i lärarintervjuerna handlar om att eleverna fått skriva en utredande text i undervisningen i svenska inom kunskapsområdet, baserat på ett arbetsmoment i undervisningen i naturkunskap. Några av eleverna berättar även att de i undervisningen i samhällskunskap fått diskutera det de skrivit på lektioner i svenska med anledning av Amnestysamarbetet.

Enligt såväl rektorn som lärarna är kunskapsområdet inte prioriterat på skolan. Rektorn berättar att skolan inte heller har någon övergripande planering för att genomföra läroplanens delar om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och

relationer undervisningen. Lärare uppger att frågor inom kunskapsområdet inte alltid avhandlas så planerat, utan flikas in när det passar.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Eleverna har begränsade möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersförtryck

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna begränsade möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer utifrån kön och hedersproblematik. Vidare visar granskningen att undervisningen innehåller få inslag som ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer framställs i olika medier.

Eleverna på de högskoleförberedande programmen uppger att de berört frågor och föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt och hur dessa kan påverka människors livsvillkor inom ramen för undervisningen i svenska, samhällskunskap och naturkunskap. Det har exempelvis handlat om utfrysnet, normer, krav och sociala förväntningar samt att killar ska vara starka och inte visa känslor. Medan det finns förväntningar om att tjejer ska vara tysta. På yrkesprogrammen har eleverna fått föra mer begränsade resonemang, exempelvis om vilka jobb som är traditionellt manliga eller kvinnliga samt om när kvinnor fick rösträtt och vilka effekter rätten till ägande av egendom haft för män och kvinnors villkor. Lärarna berättar att de talat exempelvis om könens olika roll inom olika religioner och att de på engelsklektioner berört hur män och kvinnors språk skiljer sig åt. Rektorn uppger att det finns en skillnad mellan de högskoleförberedande programmen och yrkesprogrammen, genom att de högskoleförberedande programmen har mer tid och fler lärare med lärarexamen.

Lärare och eleverna på såväl högskoleförberedande program som yrkesprogram uppger att de någon gång talat om hedersrelaterat våld och förtryck exempelvis på naturkunskapen, samhällskunskapen och religionskunskapen. Det har bland annat handlat om hur det ser ut inom olika kulturer. Exempelvis att tjejer gifts bort utan deras samtycke samt vilka konsekvenser det får. Lärarna konstaterar dock att undervisningen inte varit så omfattande. Rektorn säger sig inte veta så mycket om vad som görs men har också bilden av att det är begränsat.

Elever på högskoleförberedande program uppger att de har berört hur relationer och sexualitet framställs i olika medier inom undervisningen i svenska, samhällskunskap och religionskunskap. Eleverna berättar att de studerat bilder från utställningen Ecce homo i religionskunskapen. Elever på yrkesprogram kan inte ge exempel på att undervisningen innehållit inslag där de talat om hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Några lärare berättar att eleverna inom undervisningen i sociologi bland annat får läsa om hur pornografi påverkar synen på sex, men ger inte något exempel från något gymnasiegemensamt ämne.

Undervisningen innehåller inslag som ger eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga till empati och betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke

I granskningen framkommer att eleverna får möjlighet att utveckla sin förmåga att leva sig in i andra människors situation och erfarenheter samt förstå betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Elever och lärare uppger att eleverna varje år får arbeta med att utveckla sin empati genom att skriva brev till personer som är fått uppmärksamhet via Amnesty och att de brukar tala allmänt om vikten av att behandla varandra med respekt. Eleverna får även exempelvis läsa och analysera texter som berör detta i undervisningen i svenska. Arbetsuppgifterna kan som exempel innebära att eleverna ska återge hur karaktären i texten är och hur de känner när de läser om karaktären. Lärarna berättar att det generellt är enklast att tala med eleverna om positiva saker som kärlek, empati och vänskap.

Eleverna uppger att de har haft flera föreläsningar om samtyckeslagen både om vad lagen säger, vilka konsekvenserna kan bli för de olika parterna samt eventuellt efterspel. Undervisning om samtycke i någon form har förekommit i ämnena samhällskunskap, religionskunskap, naturkunskap och svenska.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter**Här bedöms:**

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller aktiva insatser och förhållningssätt för att främja ett öppet och tryggt klassrumsklimat, samt strategier och arbetssätt som sätter tydliga ramar.

Granskningen visar att lärarna agerar aktivt med arbetssätt och strategier så att både män och kvinnor känner trygghet i klassrummet och därför vågar reflektera och samtala.

Eleverna uppger att miljön på skolan i stort är trygg och avslappnad, samt att de är trygga med lärarna. På skolan finns många olika personligheter, stilar, identiteter och läggningar och alla kan vara sig själv vid undervisningen. Lärarna

bekräftar detta och uppger att stämningen på skolan generellt är väldigt tillåtande, både i och utanför undervisningen. Det är många diskussioner och lärarna undviker inga frågor för att de är känsliga. Enligt eleverna har ingen elev heller uttalat sig mot värdegrunden. I elev- och lärarintervjuer framkommer att alla klasser har generella förhållningsregler, som även gäller vid arbete med kunskapsområdet. I vissa ämnen finns det även särskilda metoder som lärarna använt när de arbetat med kunskapsområdet. Exempelvis har eleverna fått göra "fyrahörnövnningar" kring frågan om otrohet i undervisningen i religionskunskap.

Undervisningen synliggör begränsande normer, men utmanar inte dessa

Granskningen visar att undervisningen har ett innehåll som är inkluderande och att det förekommer inslag som synliggör olika normer som kan vara begränsande. Eleverna har dock begränsade möjligheter att få utmana sådana normer inom undervisningen.

Såväl elever som lärare berättar att eleverna i undervisningen får reflektera kring olika normer. Det framkommer dock få exempel på att eleverna får utmana sådana normer som kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme, och de exempel som lyfts fram berör främst hur kön kan begränsa människor inom yrkeslivet. Elever på samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen uppger exempelvis att de i religionskunskapen och samhällskunskapen har pratat om att det kan vara svårare att få jobb för vissa människor. Elever på yrkesprogram uppger att de fått tala exempelvis om vilka jobb som är traditionellt manliga eller kvinnliga, samt om vilket inflytande kvinnor har och har haft i historien. På restaurang- och livsmedelsprogrammet har eleverna exempelvis fått diskutera hur traditionella förväntningar på kvinnor och mäns yrkesval även i dag kan påverka förutsättningarna för kvinnor i branschen.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Uttryck för intolerans bemöts av lärarna och blir en del i undervisningen

Granskningen visar att lärarna fångar upp uttryck för intolerans bland eleverna och tar tillfället i akt att arbeta med det inom ramen för undervisningen. Lärare som undervisar samma elever utbyter information och erfarenheter med fokus på kunskapsområdet och värdegrundsfrågor.

Lärarna säger att eleverna på lektionerna sällan ger uttryck för sådant som strider mot värdegrunden. I de fall lärarna har uppmärksammat oönskat beteende på lektionerna har de markerat mot eleven och följt upp det med samtal när det har varit nödvändigt. En lärare berättar att det funnits elever som inte accepterat homosexualitet, men att de då har diskuterat detta öppet i klasserna. Det kan även hända att läraren har pratat med någon elev efter lektionen. Lärarna poängterar dock att negativa uttryck är ytterst sällsynta vilket bekräftas av intervjuade elever som uppger att i deras klasser råder tolerans och ett gott samtalsklimat.

Lärarna berättar att när något kommit upp i undervisningen så hanteras detta, som beskrivits ovan, i första hand direkt i undervisningen. Finns det däremot något som behöver hanteras vidare, så har detta även lyfts till programarbetslaget för att informera övriga lärare som undervisar de aktuella eleverna. Lärarna uppger att de diskuterar på arbetslagsmöten och enas om ett sätt att arbeta vidare med frågan. Det kan exempelvis handla om frågor med koppling till kunskapsområdet. Bland annat så talar lärarna ihop sig om vilka frågor som ska prioriteras på introduktionsdagarna för eleverna på hösten, utifrån skolans behov. Temat hösten 2023 var *"Moderna relationer i ett jämställt samhälle"*, enligt det underlag som Skolinspektionen fått från huvudmannen inför besöket. Lärarna uppger att det handlar om normer och värden, samt hur man är en bra kompis och hur man hanterar känslor.

Elevdelaktighet

Undervisningen utgår inte tillräckligt från elevernas frågor, perspektiv och delaktighet

Granskningen visar att eleverna har begränsade möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Av såväl elev- som lärarintervjuer framgår att eleverna har begränsade möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Det händer att eleverna tar upp något som rör sexualitet, samtycke eller relationer under lektionens gång och att läraren då för in det i undervisningen. Både elever och lärare berättar dock att lärarna inte på något strukturerat sätt skaffar sig kännedom om elevernas kunskaper och förväntningar inom området. Lärarnas kursutvärderingar innehåller exempelvis inte några specifika frågor om hur eleverna uppfattar delar av undervisningen som rör kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- genomför en undervisning om kunskapsområdet som är återkommande och som är ett integrerat inslag under alla gymnasieår

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Rektorn har även ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnen samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet¹. Läroplanen anger också att lärarna ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Lärarna ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande². Delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer finns med i flera av de gymnasiegemensamma ämnena, antingen i ämnets syfte eller i det centrala innehållet i kursen³. Det betyder att flera lärare utifrån sin ämnesundervisning i olika grad har ansvar för att behandla kunskapsområdet på lektionerna.

Av granskningen framkommer att undervisning om kunskapsområdet för vissa elever endast förekommer inom ett fåtal gymnasiegemensamma ämnen samt att den ämnesövergripande undervisningen om kunskapsområdet är begränsad. Undervisningen förekommer också i varierande grad under åren på gymnasiet och lärarna samverkar inte i sin planering för kunskapsområdet. Eleverna möter därmed begränsade perspektiv gällande hur kunskapsområdet hänger ihop och undervisningen ger eleverna få möjligheter till fördjupning genom att tillämpa olika perspektiv. Genom att undervisningen utifrån kunskapsområdet är återkommande, att lärarna är lyhörda för eleverna när de vill lyfta aktuella frågor kan lärarna bredda och fördjupa perspektiv i undervisningen. Om lärarna dessutom har kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till det, kan de närma sig kunskapsområdet tillsammans med kollegor och skapa en helhet för eleverna och ge dem möjlighet till fördjupning i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att utforma undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer så att den integreras i de flesta gymnasiegemensamma ämnen för samtliga elever. Rektorn bör även ge lärarna förutsättningar att samarbeta med varandra genom exempelvis ämnesövergripande undervisning, i syfte att fördjupa eller bredda kunskapsområdet. Lärarna behöver också hålla sig á jour med utvecklingen inom kunskapsområdet och fånga vad ungdomar och unga vuxna pratar om, upplever och eventuellt också kan utsättas för. Skolverket har material

¹ Lgy 11, avsnitt 2.6 Rektorns ansvar

² Lgy 11 avsnitt 2.1 Kunskaper

³ Se exempelvis gymnasieskolans ämnesplaner för naturkunskap, idrott- och hälsa, samhällskunskap, historia, religion, engelska, svenska och svenska som andraspråk.

som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer](#)

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersförtryck

Läroplanen anger att skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.⁴

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna begränsade möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer utifrån kön och hedersproblematik. Vidare visar granskningen att undervisningen innehåller få inslag som ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat pornografi. Genom att omfatta kunskaper om maktstrukturer kopplade till kön och heder samt att utveckla elevernas kritiska förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang kan eleverna rustas med kunskaper och positiva värden för att ha trygga och respektfulla relationer. En sådan undervisning av hög kvalitet kan bidra till främjande arbete mot våld i ungas partnerrelationer.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att verka för att eleverna ska ha ett kritiskt förhållningssätt och stärka deras förmåga att fatta egna beslut. Det innebär att i undervisningen arbeta medvetet för att uppmuntra och utmana eleverna att undersöka maktstrukturer kopplade till kön och att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi. Eleverna behöver också få möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till heder och reflektera över exempelvis oskuldsnormer, begränsningar av handlingsutrymme och att hedersproblematik omfattar både kvinnor och män. Skolverket har material som kan användas i detta: [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet samtycke och relationer](#) och [Skolverket Publikationsserier 2021 hedersrelaterat våld och förtryck](#).

⁴ Lgy 11, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag Gymnasieskolans uppdrag

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Läroplanen anger att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁵

Granskningen visar att eleverna har begränsade möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Ibland inkluderar läraren sådant som eleverna spontant lyfter under lektionens gång som berör kunskapsområdet, men lärarna skaffar sig inte på något strukturerat sätt kännedom om elevernas kunskaper och förväntningar inom området. Genom att utgå från elevernas intressen, erfarenheter och tankar om kunskapsområdet kan lärarna göra eleverna delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen och att olika undervisningsaktiviteter bildar en helhet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att göra eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna behöver använda olika metoder för att få kännedom om elevernas kunskaper och förväntningar för att möta eleverna där de är samt för att fånga upp elevernas frågor och behov, även de elever som är mer tystlåtna. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Publikationsserier 2015 Delaktighet för lärande](#) och [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer Framgångsfaktorer i undervisningen](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Indra Kullenberg, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Ulf Pantzare. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Ewa Mölleryd och Marcus Rönnegård deltagit.

⁵ Lgy 11 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, 2.2 Normer och värden

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande och aktuell undervisning

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁶

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁷ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.⁸

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁹ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.¹⁰

Av läroplanen för gymnasieskolans inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Det framgår också att en trygg identitet och medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.¹¹

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. När värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem det är som står för dem. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de

⁶ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁷ 1 kap. 4 § skollagen.

⁸ 1 kap. 4 § skollagen.

⁹ 1 kap. 5 § skollagen.

¹⁰ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

¹¹ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Förståelse och medmännisklighet*.

grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och klart ta avstånd från det som strider mot dem.¹²

Av läroplanens inledande del framgår vidare att skolan aktivt och medvetet ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Det framgår att skolan har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Oavsett om utbildningen är förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.¹³

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa kvinnors och mäns makt att forma såväl samhället som sina egna liv. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande i utbildningen får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁴

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer anges att det är skolans ansvar att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, och har kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Varje elev ska ha förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.¹⁵ Det anges vidare att läraren ska se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet.

¹² Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Saklighet och allsidighet.*

¹³ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, En likvärdig utbildning.*

¹⁴ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag.*

¹⁵ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Mål.*

Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val. Läraren ska även samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen. I undervisningen ska läraren utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång. Läraren ska beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning. Vidare ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjlighet till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁶

Avseende normer och värden anges i läroplanen bland annat att det är skolans mål att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet. Det är också skolans mål att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.¹⁷ Vidare anges det att alla som arbetar i skolan ska visa respekt för den enskilda eleven och ha ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt. Läraren ska öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa. Vidare ska läraren klargöra skolans normer och regler och hur dessa är en grund för arbetet och tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen.¹⁸

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Läraren ska även uppmuntra elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det och låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Vidare anges det också att läraren ska planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁹

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.²⁰ Elevhälsans insatser ska riktas till såväl enskilda elever som till grupper av elever och till insatser som rör skolan i dess helhet. Att elevhälsans arbete ska bedrivas i samverkan med lärare på skolan avser att förtydliga att elevhälsan, tillsammans

¹⁶ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Riktlinjer*.

¹⁷ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Mål*.

¹⁸ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁹ Lgy 11, avsnitt 2.3, *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²⁰ 2 kap. 25 § skollagen.

med lärarna, ska bidra med aktuell kunskap om elevernas fysiska, psykiska och psykosociala hälsa, om hinder för elevernas hälsa, lärande och utveckling och om de övergripande förutsättningarna för hälsa, lärande och utveckling på skolan. I arbetet kan elevhälsan i dialog med skolans övriga personal nyttja erfarenheter från arbetet med enskilda elever och grupper av elever.²¹

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²²

För varje ämne finns en ämnesplan och utbildningen inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser. Ämnesplanerna innehåller respektive ämnes syfte och vilka kurser som ingår i ämnet. För respektive kurs anges det centrala innehåll som undervisningen i kursen ska behandla. Vidare framgår betygskriterier för varje kurs som relaterar till det centrala innehållet i kursen och har en koppling till ämnesplanen som helhet. (16 kap. 21 och 23 §§ skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen [2010:2039].)²³

²¹ Proposition. 2021/22:162, *Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*, s. 157.

²² Lgy 11, avsnitt 2.6, *Rektorns ansvar*.

²³ Bestämmelserna i 16 kap. 21 och 23 §§ skollagen har nya lydelse från den 15 juli 2022 genom lag 2022:147. Lagen tillämpas den första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. För utbildning i gymnasieskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. 1 kap. 4 § gymnasieförordningen har en ny lydelse från och med den 1 januari 2024 genom förordning 2023:654. Förordningen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter d. 30 juni 2025. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2025.